

BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA

HT 2014

Institutionen för industriell ekonomi

Samhällsvetarprogrammet för lärande, utveckling och kommunikation

SAMSPEL OCH LÄSFÖRSTÅELSEPROBLEM

Lärares upplevelser av samspel med lässvaga elever.

KANDIDATARBETE I PEDAGOGIK

Författare: Anette Antonsson
Handledare: Rose-Marie Olsson

Blekinge Tekniska Högskola
Institutionen för industriell ekonomi

Arbetets art: Kandidatarbete i pedagogik, 15 hp

Titel: Samspel och läsförståelseproblem- Lärares upplevelser av samspel med lässvaga elever.

Författare: Anette Antonsson

Handledare: Rose-Marie Olsson

Datum: 2015.01.06

Abstrakt

Syftet med min forskning var att utveckla ny kunskap om lärares upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och hur dessa lärare upplever att fenomenet samspel uttrycker/ter sig i en skolkontext. En fokusgruppsintervju med fyra lärare som har haft en anställning mellan 4-25 år har genomförts med en hermeneutisk forskningsansats som grund för att förstå lärarnas upplevelser av fenomenet samspel. Resultatet tyder på att i samspelet är kommunikation en viktig del i arbetet. I kommunikation och samspelet visar resultatet på att begrepp som dialog, utveckling, förståelse och retorik är hjälpmedel som lärarna arbetar med för att kunna utveckla en bättre läsförståelse hos lässvaga elever.

Nyckelord Dialog, förståelse, icke-verbal kommunikation, kommunikation, retorik, samspel, utveckling.

Blekinge Institute of Technology

Department of Industrial Economics

Course: Bachelor's Thesis in Education, 15 hp

Title: Interaction and reading comprehension problem- Teachers experiences of interactions with students who have reading comprehension problems.

Author: Anette Antonsson

Tutor: Rose-Marie Olsson

Date: 2015.01.06

Abstract

The purpose of my research was to develop new knowledge about teachers' experiences of interaction between teachers and students with weak reading comprehension and how these teachers feel that the phenomenon of interaction is expressed in a school context. A focus-group interview with four teachers who have been employed between 4-25 years have been conducted with a hermeneutic research approach as a basis for understanding teachers' perceptions of the phenomenon of interaction. The results suggest that the interaction and communication is an important part of the work. In the communication and interaction results show that concepts such as dialogue, development, understanding and rhetoric are tools that teachers work with in order to develop a better reading comprehension for students.

Keywords

Communication, development, dialogue, interaction, non-verbal communication, understanding, rhetoric.

Introduktion	5	
Bakgrund	5	
Begreppsförklaring		5
PIRLS- undersökningen		5
PISA- undersökningen		6
Läsförståelse		6
Problemformulering		7
Syfte och frågeställning		7
Tidigare forskning	7	
Läsförståelse		8
Samspel mellan lärare och elev		8
Teoretisk förankring	9	
Det sociokulturella perspektivet		9
Samspelsdimensionen		9
Metod	10	
Forskningsansats		10
Val av insamlingsmetod		10
Val av informanter		11
Genomförande av fokusgruppsintervju		11
Databearbetning		12
Tolkning av resultat		12
Etiska ställningstaganden		13
Trovärdighet och tillförlitlighet		13
Metodkritik		14
Resultat	15	
Kommunikation		15
Dialogen		15
Lära av varandra		16
Teknik som stöd till utveckling		16
Retorik och icke-verbal kommunikation		16
Tolkning	17	
Diskussion	18	
Framtida forskningsområde		20
Referenser	21	
Bilaga 1 Följebrev		23
Bilaga 2 Intervjuguide		24

Introduktion

Tänk dig att inte förstå det du läser. Att inte kunna sätta texten du precis läst i ett sammanhang och du förstår inte det vi i folkmun benämner som att "läsa mellan raderna", att kunna tolka en texts innebörd och budskap. Det jag precis har skrivit är något som många elever i grundskolan har stora problem med. Vi ser en nedåtgående trend bland elevers sjunkande läsförståelse och det är inte ett problem enbart för eleven i skolan utan det kan även komma att bli ett samhällsproblem när individen kan få svårt att delta i samhällsaktiviteter (Skolverket, 2012). Tidigare forskning menar att eleverna lättare kan använda innehållet när de fått samtala om texten, i samspel med läraren och sina klasskamrater få möjlighet att i grupp bearbeta texten och där också få möjlighet att "tänka-högt" (Block, Gambrell & Pressley, 2002). Det finns olika metoder att utveckla elevers läsförståelseproblematik och trots att forskning visar på att läsförståelse inte är självlärt och något som inte sker automatiskt utan måste ske i samspel med andra individer så är Sverige långt under de internationella medelvärden vad gäller läsaktivitet i skolan. Läsförståelsen är något som ständigt måste underhållas för att hålla en god kvalitet (Reichenberg, 2005). Det finns för lite forskning med fokus på samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och vad som sker i samspelet och hur fenomenet ter sig så därför belyser jag detta fenomen och vetenskapliga problem ur ett pedagogiskt perspektiv i föreliggande studie.

Bakgrund

Begreppsförklaring

LÄSFÖRSTÅELSE- I studien använder jag mig av PIRLS begrepp av läsförståelse i den mening att begreppet inkluderar förmågan att kunna reflektera över den lästa texten och använda det som ett redskap för att uppnå både individuella mål men också samhälleliga mål. Att kunna ha kunskapen att förstå och använda de skriftspråkliga former som krävs i samhället men och/eller värderas på något annat sätt av individen. Detta för att som läsare kunna skapa en mening från en mängd olika texter och läser för nöjes skull, för att lära sig och få kunskaper om nya ting och för att delta i vad samhället erbjuder (Skolverket, 2012).

OECD- Organisation for Economic Co-operation and Development är en utbildningskommitté som består av företrädare för utbildningsdepartementen i 29 industrialiserade medlemsländer.

PIRLS- Progress in International Reading Literacy Study är en omfattande internationell studie av elevers förmåga att läsa och mäter elever som går i årskurs 4.

PISA- Programme for International Student Assessment är en internationell studie som undersöker 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap.

PIRLS- undersökningen

Denna undersökning genomförs vart femte år för elever i årskurs 4. Syftet är att visa om det föreligger förändringar i elevers läsförmåga över tid. PIRLS- undersökningen besvarar bland annat en rad viktiga frågor som rör elevernas läsförståelse. Hur, var, när och av vilka anledningar läser svenska elever i årskurs 4? Hur pass bra läser svenska elever likställt med elever i andra länder? Hur ser resultaten ut i olika slags läsning? Vilka likheter och skillnader i läsundervisning finns mellan olika länder? Hur har läsförmågan förändrats över tid? Eleverna får utföra ett läsprov och sedan komplettera med att besvara en rad olika enkätfrågor om

vilken inställning de har till läsning, läsvanor samt frågor om deras hemmiljö.

Undersökningen involverar även lärare, skolledare och elevernas föräldrar som skall besvara enkätfrågor som berör läsvanor, undervisning och vilka förutsättningar som finns på skolan. Tanken med detta är att PIRLS även kan ge en bild av vilken inställning det finns till läsning och den läsmiljö som eleverna befinner sig i, både i skolan och hemmet och hur dessa förhållanden förändras med tiden.

PIRLS-studien ger tillfälle att:

- skildra elevers läsförmåga
- klargöra vilken inställning och erfarenhet elever och deras föräldrar har till läsning
- att över tid följa variationen av elevers läsförmåga
- vilka trender och skillnader i resultat finns i jämförelse med andra länder? Att förstå detta i relation till skolans organisation, lärarens undervisning och elevernas situation och inställning
- bedöma resultat från olika länders skolsystem för att ge stöd för utveckling i läsundervisningen (Skolverket, 2012).

PISA- undersökningen

PISA- undersökningen startades av OECD och är ett samarbete mellan olika länder där forskare och andra experter från de deltagande länderna genomför projektet. PISA mäter kunskaperna i bland annat läsförståelse bland 15- åringar i deltagande OECD-länderna. Syftet med PISA- undersökningen är att undersöka i vilken utsträckning och omfattning utbildningssystemen i de respektive OECD- länderna kan bidra till att eleverna är rustade att möta framtiden när den obligatoriska grundskolan avslutas. PISA skiljer sig från andra internationella kunskapsstudier då den försöker uppnå att mäta de kunskaper och färdigheter som anses ha betydelse i vuxenlivet. Ett exempel är om det är möjligt för 15- åringa elever att analysera, resonera och föra fram sin tankar och idéer på ett kreativt sätt? PISA är fokus på att kunna omvandla kunskaper och kunna sätta dem i ett sammanhang, att kunna tolka, reflektera över fakta och problemlösning. PISA- projektet arbetar efter frågan om eleverna har de kunskaper och färdigheter som krävs för ett livslångt lärande och svaret är viktigt för eleverna och deras föräldrar men även för lärare och politiker som har ett övergripande ansvar och tar beslut i utbildningsfrågor. PISAs första datainsamling gjordes 2000, 2003 och 2006. 2009 var läsförståelsen i centrum då den gavs möjlighet att se hur resultatet förändrats i elevernas läsförståelse mellan år 2000 och 2009 där de tagit stöd från mätningen 2003 och 2006. Utöver det traditionella provet med text på papper genomfördes i PISA 2012 ett digitalt prov där elevernas läsförmåga mättes (Skolverket, 2013).

Läsförståelse

Synen på läsförmåga har breddats på de senaste 10-20 åren menar Skolverket (2012) men det som är återkommande och som än idag lyfts fram rör de fyra aspekterna för läsförmågan och jag citerar Skolverket (2012).

- att kunna läsa av

- att förstå innehållet i en text på ytan såväl som på djupet
- att kunna använda sig och vara intresserad av innehållet i en text på olika sätt beroende på sammanhanget för läsandet och syftet med texten och läsandet.
- att se på en text med kritisk blick, när det gäller framför allt sammanhang, funktion, innehåll och form, samt kunna se hur dessa förhåller sig till varandra och att förändringar i exempelvis form förändrar innehåll, funktion osv.

Dessa fyra aspekter lärs inte in i en viss ordning, utan de tre första ingår alltid i läsande. Läsandet sker alltid i en viss situation med ett mer eller mindre uttalat syfte där en läsare kodar av en text och förstår innehållet på ett eller annat sätt. Att se på en text med kritisk blick är däremot inget som av nödvändighet behöver ingå i ett läsande.

Problemformulering

Jag har under mina tre år på högskolan arbetat extra som lärarvikarie i grundskolan. I mitt arbete som lärare har jag uppmärksammat att eleverna har en bristande läsförståelse. Enligt den så kallade Pisaundersökningen från 2012 (den senaste som mätte läsförståelse) visar att nästan en femtedel av Sveriges elever i årskurs nio inte kan läsa med läsförståelse enligt Pisa. Hela 18 procent av eleverna förstår inte vad de läser, detta är en ökning med 5 procent. Vid undersökningen dessförinnan, 2000, redovisades siffran 13 procent. Pojkarna stod för nästan en fjärdedel som inte förstår vad de läser (Skolverket, 2013).

Elever som inte förstår vad de läser påverkar troligtvis deras studieresultat även i andra ämnen än svenska. Det är viktigt med en grundläggande läsförståelse i alla ämnen för att kunna tillgodogöra sig kunskapen som sen bedöms med betyg. Den som har en svag läsförståelse kan ha svårt att nå slutbetyg från grundskolan och detta är något som kommer att påverka individen resten av livet. Det blir en kedjereaktion som kan leda till utebliven vidareutbildning både privat och i arbetslivet. Dessa individer kan även hamna i ett utanförskap i samhällslivet och denna relation är ett allvarligt samhällsproblem.

Av denna anledning så vill jag undersöka hur samspelet som fenomen ter sig i en skolkontext och då med fokus på samspelet mellan lärare och lässvaga elever och vilka upplevelser och erfarenheter som lärarna har.

Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att utveckla ny kunskap om lärares upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse.

- Hur upplever läraren samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och hur uttrycker/ter sig fenomenet samspel i denna kontext?

Tidigare forskning

Nedan beskriver jag inledningsvis tidigare forskning inom läsförståelse. Jag har haft mitt syfte och frågeställning som stöd när jag har sökt efter forskningsresultat.

Läsförståelse

I PISA-rapporten (Skolverket, 2013) översätts begreppet ”reading literacy” till läsförståelse och definieras som ”elevers förmåga att förstå, använda, reflektera över och engagera sig i texter för att uppnå sina egna mål, utveckla sina kunskaper och sin potential för att delta i samhället”(s.8). I begreppet innefattas, enligt Rosén och Gustafsson (2006), även föreställningar om läsaren och dennes förhållningssätt till texter samt en medvetenhet om olika texters olika karaktär och krav på läsaren. Läskompetens kan förstås som en mångfald av kunskaper och färdigheter i ständig interaktion med individens tidigare erfarenheter, texten och sammanhanget.

Block, Gambrell och Pressley (2002) menar att läsförståelse är att skapa en mening från en redan skriven text, detta gör läsaren genom att interagera med den givna texten. Denna artikeln är fortfarande aktuell trots att den är femton år gammal då jag kan knyta den till föreliggande studie. Det är viktigt att förstå det du läser, genom detta så är läsförståelse en stor utmaning i undervisningen menar Block et al. (2002). Att som lärare kunna bygga upp alla elevers läsförståelse måste en ständigt återkommande undervisning ske innan eleverna är så pass kunniga att de själva kan använda strategier när de skall läsa själva. Det finns elever som inte har förstått innebörden av att läsa med en viss förståelse. För att främja läsförståelsen kan eleverna tillsammans i grupp eller tillsammans med läraren få prata om textens innehåll. Det är också viktigt att texten är av varierande karaktär så som facklitteratur, skönlitteratur m.m. Många elever kan också ha en felaktig bild av vad det innebär att läsa med förståelse. Effektiv läsförståelseundervisning innefattar varierad läsning för olika syften och rika erfarenheter av skönlitteratur, facklitteratur och läsning i andra medier. Eleverna kan också lättare använda innehållet när de fått samtala om texten, läsa i grupp tillsammans med lärare eller fått möjlighet att ”tänka-högt”. Författarna uttrycker att det dock kan vara svårt för eleverna att överföra strategierna de övat till ett nytt innehåll utan direkt undervisning (Block, Gambrell & Pressley, 2002).

Samspel mellan lärare och elev

Jag har valt att belysa en artikel av Monica Reichenberg från 2005 som lyfter begrepp som är kopplade till samspel mellan lärare och elev, vilket är fokus i denna studie. Trots att även denna artikel inte är färsk så behandlar den ändå aktuella begrepp som är aktuella även idag.

Forskningen har en tendens att sätta fokus på svaga läsare kopplat till dyslektiker och den tekniska i läsfärdigheten (i detta fallet avkodningen) istället för de läsare som är de så kallade passiva läsare. Det är denna grupp enligt Reichenberg (2005) som utgör den stora gruppen av svaga läsare. Trots att forskning visar på att läsförståelse inte är självlärt och något som inte sker automatiskt utan måste ske i samspel med exempelvis en lärare eller förälder så är Sverige långt under de internationella medelvärden vad gäller läsaktivitet i skolan. Läsförståelsen är något som ständigt måste underhållas för att hålla en god kvalitet (Reichenberg, 2005). Vad gäller samspelet mellan lärare och elev så visar forskning på att om lärare och elever samtalar kring de lästa texterna och att läraren uppmuntrar eleven att ställa frågor, reflektera och ifrågasätta texten så visar forskningsresultat på att elevens läsförmåga ökade och eleven kunde skapa en mening i vad de läser. Eleverna reflekterade, infererade samt ifrågasatte de lästa texterna vid flertalet tillfällen. Forskning visar på att samspelet med läraren är av betydelse för elevens läsförståelse och att en god läsförståelse kan uppnås vid så kallade strukturerade textsamtal och skall ske i smågrupper. Dessa bygger på samspel och

interaktion med såväl lärare och andra elever och som den text eleven läser. Förståelsen skapas i samspel med andra och samspelet bygger på att läraren ställer relevanta frågor kring texten som ska hjälpa eleven att bygga upp sin läsförståelse under läsningens gång det vill säga segmentering. Detta görs via lärarens roll att stycka upp texten i avsnitt som bedöms som lämpliga och där vi kan förvänta oss att eleven kommer att få problem efter varje segment, att ställa ingångsfrågor och hjälpa eleverna att kunna sondera bland textinformationen där eleven ska reflektera kring vad berättar författaren nu? Uppföljningsfrågor är också viktiga i samspelet mellan läraren och eleven. Att läraren kan ställa frågor som gör att eleven kan integrera och bearbeta innehållet i texten och faktiskt tvinga eleven att tänka efter. Samspelet är viktigt då läraren ska känna av eleven och utifrån det kunna ställa de rätta frågorna. Att tänka tillsammans är en aspekt i samspelet mellan lärare och elev. Om eleven inte kommer vidare är det av stor vikt att eleven kan berätta om vad det är som är svårt och som denne inte förstår på detta vis tvingas eleven bearbeta texten ordentligt innan läraren nämner svaret (Reichenberg, 2005).

Teoretisk förankring

Nedan kommer jag att redovisa de teoretiska utgångspunkterna i studien. Jag har valt att utgå ifrån Säljö (2000, 2011) sociokulturella perspektiv och som komplement till denna teori också belysa Illeris (2007) samspelsdimension, som är en del av lärandets tre dimensioner. Jag har valt att belysa denna teori som ett komplement till Säljö. Teorierna ramar in min studie om att undersöka lärarens upplevelse kring samspelet med elever med svag läsförståelse. Teorin kan även hjälpa mig att nå längre i tolkningen av mitt datamaterial för att nå en ny kunskap om samspelet mellan lärare och lässvaga elever.

Det sociokulturella perspektivet

Sociokulturella perspektivet utgår från Säljö (2011) teori om att individer samspelar med varandra i relation med sin omgivning så kan nya idéer skapas vilket leder till aktiviteter som vi senare kan ta lärdom av. Detta bekräftar även Säljö (2000) om att tillsammans med andra individer tillägnas kunskap och att individerna gemensamt bidrar till en större helhet. Det anses att inläringen befästs djupare med den sociokulturella teorin eftersom individen får närma sig problemet från sin egen utgångspunkt och då i samspel med andra tillägna sig nya infallsvinklar. Säljö (2000) belyser bland annat Vygotskijs teori om hur individen approprierar kunskaper. Att appropriera menas att individen tar till sig kunskaper och omvandlar dessa till egna kunskaper i samspelet med andra. Genom att interagera med andra menar Säljö att Vygotskij uttrycker det som att elever når sin närmaste (proximala) utvecklingszon. Då vi alltid rör oss mellan olika zoner i vår utveckling och när vi lär kommer individens utveckling att ske inom dessa kontexter menar Säljö (2000).

Samspelsdimensionen

Enligt Illeris (2007) så är lärandets samspelsdimension ett samspel mellan individen och den sociala och materiella omgivningen och samspelssituationen kan bland annat utspelas i ett klassrum som är en social kontext. Det som kännetecknar samspelsdimensionen är *handling, kommunikation och samarbete* som är viktiga begrepp i vår relation till omgivningen och som också stödjer individens integration i betydelsefulla sociala sammanhang. Genom detta hjälper samspelsdimensionen att förbättra den lärandes sociala färdighet samt förmågan att intressera sig och att fungera lämpligt i olika sociala samspel mellan individer (Illeris, 2007).

Metod

Jag kommer att inleda detta avsnitt med att skildra min valda forskningsansats som är hermeneutik. Vidare kommer jag att redogöra föreliggande datainsamlingsmetod, urval, hur jag genomförde intervjun, hur jag har bearbetat min data samt hur jag har tolkat resultatet. Avslutningsvis beskriver jag vilka etiska ställningstagande jag har gjort, tankar kring studiens validitet och reliabilitet samt metodkritik.

Forskningsansats

Jag har valt en hermeneutisk metodologi till min studie eftersom att jag vill utveckla ny kunskap och förståelse för hur lärare samspelar med lässvaga elever och hur detta fenomen ter sig. Den hermeneutiska ansatsen lämpar sig väl till syftet och frågeställningen eftersom jag söker ny kunskap om fenomenet och det kan jag få via lärarnas upplevelse och min tolkning och förförståelse som ger mig en djupare förståelse och på så vis uppstår en ny kunskap. Valet av hermeneutisk ansats är grundad på att kunna uppnå en ökad förståelse av delarna som helheten består av (Kvale & Brinkmann, 2009). Hermeneutiken handlar om att tolka och att förstå och detta kan relateras till situationer i vår vardag då det finns ett behov av tolkning och förståelse. Det finns ingen början eller slut vad gäller tolkning, och vi kan säga att den expanderar i en cirkel där tolkning, förklaring, förståelse och förförståelse är i omlopp. Vi tolkar när vi inte omedelbart förstår den verklighet vi är delaktiga i och när vår förförståelse inte längre räcker till (Ödman, 2007). Hermeneutikens utgångspunkt ligger också i individens livsvärld och dennes unika upplevelse om existens och som varje människa utvecklar. Utgångspunkten är också att den förståelse som individen har härstammar ur en förförståelse, denna förförståelse är en produkt av våra erfarenheter, kultur och i det samhälle vi lever i och det är också här det handlar om ett ömsesidigt samspel vad gäller förståelse, förförståelse, del och helhet som i en ständig cirkel för att utveckla ny förståelse som kan bli en ny kunskap och nya frågor kan uppkomma (Allwood & Eriksson, 2010).

Val av insamlingsmetod

I föreliggande studie har jag valt att göra en fokusgruppsintervju. Fokusgruppsintervjun innebär att deltagarna skall interagera med varandra och inte med mig som är moderator, genom att intervjua på detta sätt kan informanternas upplevelser komma fram och det är av stor vikt att moderatören berättar vilken roll denne har under intervjun och att det inte finns några rätt eller fel i diskussionen förutsatt att de håller sig till studiens tema (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Valet att använda en fokusgruppsintervju föll sig naturligt då jag ansåg att studiens syfte lättare kunde komma upp till ytan om gruppen tillsammans fick diskutera sina individuella erfarenheter och upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse. Genom att använda sig av en fokusgrupp kan det enligt Kvale och Brinkmann (2009) bli lättare för gruppen att uttrycka sina egna synvinklar och åsikter som annars kan vara svåra att sätta ord på. Det finns både strukturerade och ostrukturerade fokusgrupper enligt Wibeck (2000), där moderatören styr och kan påverka strukturen i intervjun. I denna studie använde jag mig av en halvstrukturerad fokusgrupp med teman med tillhörande påstående eller fråga som underlag för intervjun (Bilaga 2) då min intention var att inte försöka styra informanterna för mycket men jag använde mig av påståenden och frågor kopplade till temana för att diskussionen lättare skulle komma igång. Temana och dess påstående och frågor är baserade på upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med

svag läsförståelse. Frågorna var uppdelade utefter teman upplevelser, samspel och läsförståelse.

Val av informanter

Samtliga av informanterna som medverkade i studien har lärarexamen från universitet och högskolor i Sverige. Informanterna arbetar på en kommunal skola i en mindre svensk kommun i södra Sverige, vilken kan inte nämnas av konfidentiella skäl. Totalt medverkade fyra lärare i studien och alla samtyckte muntligt till att medverka. Lärarna har varit anställda på skolan mellan 4-25 år och samtliga är kvinnor.

- Lärare A: lärarutbildning för årskurs 4-9 i svenska, engelska och tyska. Anställd i 17 år.
- Lärare B: lärarutbildning för årskurs 4-9 i svenska och engelska. Anställd i 13 år.
- Lärare C: lärarutbildning för årskurs 7-9 i svenska och idrott samt gymnasielärarutbildning i svenska och idrott. Anställd i 4 år.
- Lärare D: ämneslärarutbildning som ger behörighet att undervisa i årskurs 4-9 och gymnasiet. Gymnasiet i svenska och tyska. Åk 4-9 svenska, tyska och historia. Anställd i 25 år.

Trots att gruppen endast bestod av fyra informanter valde jag ändå att genomföra en fokusgruppsintervju trots att Kvale och Brinkmann (2009) menar att det behöver vara mellan 6-10 informanter för att förutsättningarna för en bra diskussion ska vara aktuell.

Informanterna som deltog i studiens fokusgrupp valdes ut enligt ett så kallat ”snöbollsurval”. Denna metod innebär att forskaren vänder sig till personer som har kunskaper och erfarenhet som motsvarar det område som skall undersökas, vilka i sin tur hänvisar till lämpliga deltagare (Cohen et al., 2007, s. 115). Jag hade redan en befintlig kontakt som är lärare och hon i sin tur tog kontakt med de andra fyra deltagarna som hon visste hade erfarenhet och som hon ansåg kunde tillföra min studie substans. Kriterierna för att delta i intervjun var att lärarna skulle ha arbetat ett par år för att kunna samla erfarenheter och upplevelser kring elever med svag läsförståelse.

Genomförande av fokusgruppsintervju

Den första kontakten med de tilltänkta deltagarna togs via en personlig kontakt där studiens syfte presenterades kortfattat. Jag lämnade följebrevet (Bilaga 1) till min personliga kontakt som i sin tur vidarebefordrade följebrevet till de andra informanterna. Jag kontaktade dem kort därefter och fick informationen att de tillsammans hade bestämt passande tid och datum då intervjun skulle ske. Däremot nekade alla fyra informanter till att medverka om videoinspelning skulle ske och därför tog jag beslutet att endast göra röstinspelning, vilket dem godkände.

Intervjun ägde rum på informanternas egen arbetsplats och tiden för intervjun var satt till ca 45 min. Jag ansåg att den tiden var rimlig för de teman som jag hade och bör räckas för att få en livlig diskussion och att det finns tid till fokus på att få fram lärarens upplevelser och erfarenheter kring samspelet med lässvaga elever. Trost (2010) hävdar att miljön under intervjun skall vara så tyst och avskild som möjligt samt att det inte finns någon möjlighet till

någon närvarande som kan avlyssna och kan höra informanternas upplevelser. Intervju kunde ske avskilt och avslappnat i ett bokad klassrum på skolan.

Underlaget till fokusgruppsintervjun (Bilaga 2) genomfördes i precis den ordning som bilagan visar och informanternas erfarenheter och upplevelser spelades in på iTalk som är en applikation i mobiltelefonen iPhone. Intervjun avslutades efter 40 minuter då en av informanterna var tvungen att avvika och då jag kände mig nöjd med mitt material så avslutade vi intervjun. Jag ställde en avslutande fråga om det var något de själva reflekterade över och ville lyfta fram eller diskutera. Informanterna kände sig nöjda, tackade och vi skildes åt.

Databearbetning

Fokusgruppsintervjun ägde rum en sen eftermiddag i mitten av december och av den anledningen att det blev sent så påbörjades ingen transkribering just den kvällen. Databearbetningen påbörjades dagen efter intervjun för att på ett noggrant och trovärdigt sätt kunna utföra analysarbetet enligt (Fejes & Thornberg, 2009). För att kunna få en helhetskänsla (Kvale & Brinkmann, 2009) lyssnade jag igenom det inspelade materialet flertalet gånger innan jag började transkribera diskussionen. Transkriberingen resulterade i sju sidor rådata som exporterades till ett PDF-dokument. För att få en bättre helhetsbild använde jag textanalysprogrammet Atlas.Ti till mitt corpus, detta för att använda programmet som hjälpmedel för att koda citat och kategorisera på ett överskådligt sätt. Enligt Fejes och Thornberg (2012) så utvecklas kategorier och begrepp genom kodningsprocessen, detta för att få en större förståelse för innehållet i datamaterialet och på så vis få en bättre överblick och lättare att plocka ut delar ur lärarnas upplevelser för att nå en helhet.

Jag hade redan i min intervjuguide (Bilaga 2) förutbestämda teman där jag redan innan databearbetningen hade bestämt mig för att använda mig av dessa teman som kategorier i mitt resultat. Jag vill tillägga att jag hade ett öppet sinne vad gäller mina kategorier och hade i åtanke att dessa kunde ändras när jag gjorde min analys. I ATLAS.ti (2013) gjorde jag en analys som heter Word Crunsher som visar på vilka begrepp som är återkommande i mitt corpus och hur många gånger dessa nämns. Denna analys bekräftade mitt val av kategorier då *kommunikation, dialog, lära av varandra, teknik, utveckling, retorik* samt *icke-verbal kommunikation* var begrepp som nämndes flest gånger i materialet. Två av mina teman har jag döpt om efter analys i ATLAS.ti (2013).

Tolkning av resultat

När jag tolkar resultatet är utgångspunkten studiens syfte och frågeställning om lärares upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och hur lärarna upplever detta samspel och hur uttrycker/ter sig fenomenet samspel i en skolkontext. För att tolka lärarnas upplevelser använder jag mig av Illeris (2007) samspeletsdimension samt Säljö (2000, 2011) sociokulturella perspektiv. Jag valde dessa teoretiska utgångspunkter för att teorierna stödjer samspel som är det undersökta fenomenet och för att lärandet kräver ett samspel med andra individer. I min tolkningsprocess har jag tagit stöd av de teman som jag har framtagit. Teorin och empirin har gett mig möjlighet att tolka mina teman som delar som bildar en helhet i relation till lärarnas upplevelser. Dessa upplevelser har bidragit till en helhet och kompletterat min förförståelse samt de delar som framkommit i

databearbetningsprocessen vilket har resulterat i att jag har utvecklat ny kunskap och ökad förståelse kring samspelet mellan lärare och lässvaga elever.

Etiska ställningstaganden

Enligt Vetenskapsrådet finns det vissa forskningsetiska principer inom samhällsvetenskaplig forskning som gäller tillsvidare. Det är viktigt att jag som forskaren tar ställning till dessa etiska aspekter och dessa aspekter är viktiga att beakta för att dessa ger mig som forskare utrymme för egna reflektioner och kan ge mig insikter vad gäller mitt ansvarstagande. Det finns fyra allmänna huvudkrav för att bedriva forskning och dessa fyra krav är; *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandeskravet* (Vetenskapsrådet). Jag har i min forskning tagit hänsyn till alla fyra aspekterna. Informationskravet har jag tagit hänsyn till då mina informanter noga har informerats av mig att deltagandet i studien är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan om de så önskar utan att uppge skäl till varför de inte vill medverka. Jag har också tagit hänsyn till samtyckeskravet då informanterna själva har godkänt sin medverkan och att det är på deras villkor. Konfidentialitetskravet innebär att den information som framkommer under intervjun ska behandlas konfidentiellt vilket jag har tagit hänsyn till då jag har raderat det inspelade materialet från min iPhone. Nyttjandeskravet kräver att informationen endast kommer att användas till den föreliggande studien vilket jag tagit hänsyn till och informerat om, både i anslutning till och efter intervjun (se bilaga 1).

Trovärdighet och tillförlitlighet

Validitet och reliabilitet står för trovärdighet tillförlitlighet och är två viktiga centrala begrepp inom forskning och som ofta förekommer för att beskriva kvaliteten på studien. Validitet innebär att mäta i vilken omfattning forskningen verkligen mäter det som forskaren haft intention att mäta (Kvale & Brinkmann, 2009). Fejes och Thornberg (2009) menar att begreppet kvalitet är lämpligt att använda vid undersökningar som är kvalitativa eftersom dessa begrepp innefattande både validitet och reliabiliteten i en studie. Fejes och Thornberg (2009, s. 219) definierar kvalitet så här;

ett överordnat begrepp för att beteckna en noggrann, systematisk och väl genomförd kvalitativ studie i vilken ett elegant och innovativt tänkande balanserar väl med en kritisk analys. Detta inrymmer både sensitiv eller empatisk närhet och analytisk distans (Fejes & Thornberg 2009, s. 219).

För att stärka kvalitet på studien så har intentionen varit att hela tiden tänka på att mitt underlag, råmaterial och analys skall kunna svara på studiens syfte och frågeställning (Fejes & Thornberg, 2009). Detta anser jag mig ha gjort. För att ytterligare stärka kvaliteten på min studie har jag använt mig av citat från informanterna för att stärka studiens trovärdighet. Jag anser att jag har uppfyllt min intention med studien och undersökt det som jag avsåg att undersöka. Enligt Bjereld et al. (2009) så skall en annan forskare kunna upprepa hela eller delar av studien och uppnå snarlika resultat. Detta kan vara ett dilemma när intervjuer används som datainsamlingsmetod därför att kontexten och kemin mellan intervjuare/moderator och informant är viktig just för vilka svar informanten ger moderatören (Bjereld et al., 2009).

Metodkritik

Jag har använt mig av fokusgruppsintervju som datainsamlingsmetod och jag bedömde att just det metodvalet passade väl till syftet och frågeställning samt att dialog och reflektioner av upplevelser, samspel och läsförståelse lättare skulle kunna komma igång om gruppen tillsammans fick diskutera sina individuella upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och på så vis samtidigt utbyta erfarenheter kring fenomenet. Genom att genomföra en fokusgruppsintervju så kan det enligt Kvale och Brinkmann (2009) bli lättare för gruppen att uttrycka synpunkter som annars kan vara svåra att sätta ord på.

Fokusgruppsintervjun hölls på informanternas arbetsplats vilket jag anser vara en fördel för studien. Det finns alltid en risk att resultatet påverkas negativt av bland annat psykologiska trivselfaktorer (personkemin) mellan informanterna och moderatorn men eftersom informanterna själva fick välja miljö och situationen så kändes det avslappnat och det fanns en trygghet hos lärarna i och med att det kände varandra och intervjun utspelade sig på deras arbetsplats. Detta är något som jag anser gynnar kvalitén av studien. Jag anser att jag höll en god kvalitet på intervjun men reliabiliteten skulle kunna varit ännu bättre om jag hade varit en mer van moderator då studien bygger på en intervjuguide med teman, påståenden och frågor. Om jag hade haft en mer fördjupad kunskap av hur en fokusgruppsintervju går till så hade jag eventuellt valt att använda en mer annorlunda intervjuguide. Detta ställer också stora krav på mig som moderator att ha en mer

öppen intervjuguide då risken att informanterna kan ha svårt att hålla sig till temat och vad som är syftet med intervjun. En annan aspekt i metodkritiken är att jag uttryckte en stark önskan i följebrevet (Bilaga 1) om att få spela in gruppintervjun på video då det var lättare för mig som moderator att kunna göra stödanteckningar samt att ha full fokus på informanternas upplevelser och erfarenheter samt att kunna observera situationen. Hade en videoinspelning kunna äga rum så hade jag inte behövt göra allt samtidigt som att styra intervjun, göra stödanteckningar och observerade intervjun som situation. Det hade underlättat och jag hade kunnat få ett annat fokus på intervjutillfället som eventuellt hade gett ett annat djup i materialet. En annan forskare skall enligt Bjereld et al., (2009) kunna upprepa hela eller delar av studien och uppnå snarlika resultat. Jag ställer mig kritisk till detta vad gäller min studie eftersom omständigheterna kan förändras och det går inte att generalisera och säga att alla lärares upplevelse och erfarenheter stämmer överens och det kan bli svårt att upprepa studien och uppnå snarlika resultat. Fokusgruppsmetoden har vissa begränsningar och en av dessa är att deltagare i en gruppssituation kan vara mer frestade att ge uttryck för förväntade och accepterade åsikter och att deltagare kan tala i mun på varandra (Bryman, 2011). Detta var inget jag skulle påstå vara ett problem, däremot är det viktigt att moderatorn är vaksam på att styra informanterna så att diskussionen håller sig till studiens syfte.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram en reflektion kring min databearbetning och min analys av denna. Då mina teman redan var förutbestämda när jag utformade intervjuguiden var min tanke att ändå ha öppet sinne och se om min analys via word cruncher kunde ge mig en bekräftelse på temana som representerar delarna i relation till helheten. Analysen bekräftade mina teman som var återkommande på alla utom två där jag bytte ut förståelse mot lära av varandra och utveckling till teknisk som stöd till utveckling. Nu i efterhand borde jag inte använt mig av förutbestämda teman utan istället låtit materialet tala till mig då jag eventuellt hade fått en annan förståelse och fått en annan infallsvinkel? Detta är något som jag har tagit lärdom av och kommer att tänka på i framtida studier.

Resultat

Mitt resultat har indelats i kategorier som svarar på studiens syfte och frågeställning men också utgör en tydlig del av hermeneutik som forskningsansats. I kategorierna kan vi se delarna som tillsammans med lärarnas upplevelser bildar en helhet. Med utgångspunkt från kategorierna så presenterar jag en sammanfattning under varje kategori sedan följer ett citat från informanterna för att förstärka och belysa betydelsefulla upplevelser och sist kommer jag att ge en kort analys av det som framkommit.

Kommunikation

Lärarna är överens om att de upplever att det är jättesvårt att bygga upp en bra relation och kommunikation med lässvaga elever. Dessa elever är medvetna om att de har det svårt och där handlar det om trygghet och om de inte känner sig trygga och om de inte känner att läraren vill deras bästa så är det svårt att få till en bra kommunikation och relation. Det är ännu viktigare att få en bra kommunikation med de elever som är lässvaga och lärarna upplever att många gånger handlar det om att eleven känner sig utlämnad. En bra kommunikation med lässvaga elever är jätte viktig för den ses som ett stöd i olika situationer, exempelvis i skolans bibliotek där de skall välja vilka böcker som skall läsas.

Har man en bra kommunikation till lässvaga elever så blir det lite att man sänker garden och att dom vågar säga att det är svårt och att man kan hjälpa dem på olika plan och att dom förstår att det inte endast är läsförståelse i ett ämne utan att det handlar om en helhet och har man en bra relation och kommunikation så är det lättare att förklara det för dom också.. att det blir mer motiverat för dom att utveckla sin läsförståelse och att läsa mer, eeh.. att de ser att det blir en vinst i ett större sammanhang.

Kommunikationen är en viktig del i samspelet med lässvaga elever där den kan användas som ett verktyg för att få fram viktig information för att lättare kunna hjälpa lässvaga elever.

Dialogen

Att dialogen är viktig, det upplever alla lärare. De lässvaga eleverna kan säga mycket mer än vad de kan få ner skriftligt och där är den muntliga biten jätteviktig och det är också viktigt att den muntliga biten sker i rätt forum och inte alltid i en klassrumssituation då den lässvaga eleven har svårt att föra en öppen dialog. När lärarna för ett samtal med eleven så förstår de hur de tänker och hur de kommer fram till saker och ting men att problemet är att lärarna upplever tidsbristen att samtal med den enskilda individen inte räcker till som frustrerande och det blir ofta en klassrumdialog istället och då kan alla lära av varandra istället eftersom de inte finns tid till att samtala med varje enskild elev. Att få feedback är väldigt viktig för en lässvag elev och att kunna ställa frågor och diskutera samt kunna följa elevens tankegång upplever lärarna att lässvaga elever har väldigt svårt för men överlag så är lässvaga elever duktiga på att tolka och reflektera när de skriver.

...och sen upplever jag att de lässvaga eleverna många gånger om och när man kan föra en dialog med dem så är det lättare att upptäcka att de faktiskt kan tolka och reflektera på ett mycket bättre sätt än när dom skriver.

Via dialogen kan lärarna upptäcka styrkor hos lässvaga elever men tidsbristen gör att lärarna upplever en frustration kring att tiden inte räcker till för enskilda samtal. I nuläget är det oftast klassrumsdialoger där tanken är att alla kan lära av varandra.

Lära av varandra

Att eleven själv inte vet vad det är den kan medan andra är väldigt medvetna om sitt läsförståelseproblem och svårigheter är en kollektiv upplevelse bland lärarna. Lärarna måste vägleda dem i sitt sätt att tänka och på så vis öka förståelsen kring exempelvis att genom att högläsa en gemensam text och att diskutera och försöka reflektera kring den och få eleverna att förstå att de kan lära av varandra, detta är lärarna övertygade om ökar förståelsen hos de lässvaga eleverna. Lärarna läser mycket gemensamt med eleverna och diskuterar efteråt i grupper och då märker eleverna att det inte behöver finnas ett rätt svar, att alla uppmärksammar och fokuserar på olika saker i texten ökar också förståelsen och att eleverna får utrymme att brottas med texten. Eleven skall vrida, vända och ifrågasätta texten.

...det såg man ju bara på det lästestet som vi gjorde att när vi gick igenom och pratade om det tillsammans så ökade elevernas förståelse för de uttryckte sig liksom ahaa! Var det så det var? Dom fattade efteråt när vi gick igenom det. Så om man liksom läser och uppmärksammar dom på olika saker så tränar dom sig också på att läsa lite mer uppmärksamt och att dom som är lässvaga lär av dom andra och kan hitta en ökad förståelse på det viset liksom.

Förståelsen kring sin lässvaghet är blandat hos eleverna. Lärarna upplever att högläsning med efterföljande gruppdiskussion och reflektion gynnar elevernas förståelse kring läsproblemet och att via diskussionen tillsammans uppmärksamma olika begrepp i texten.

Teknik som stöd till utveckling

Alla lärare är överens om att det är en omfattande skillnad vad gäller utvecklingen hos eleverna och det på bara tio år. Utvecklingen går neråt och de upplever att det är en skrämmande skillnad. Det är betydligt fler lässvaga elever idag och lärarna tolkar utvecklingen hos eleverna med svag läsförståelse som att de gör framsteg för det mesta men att det är så oerhört många fler elever som är lässvaga så det är den absolut största förändringen. Lärare och elever använder sig idag utav tekniska hjälpmedel i undervisningen, så som att få texten uppläst vilket de inte gjorde i samma utsträckning för tio år sedan och ser positivt på den utvecklingen och vilka framsteg som eleverna gör med hjälp av tekniken. Samtidigt ställer de sig frågande till hur dessa hjälpmedel faktiskt ökar elevernas läsutveckling? Lärarna lyfter också fram hur deras upplevelser kring lästräning och hur viktigt det är med rätt lästräning för optimal utveckling hos eleverna för att kunna läsa och förstå texter.

...visst det hjälper ju dom framåt kunskapsmässigt när dom får denna möjlighet att kunna lyssna som ett hjälpmedel just för att dom har svårt att förstå...men just läsförståelsebiten? Hur den utvecklas framåt egentligen..jag upplever dom väldigt duktiga på att ta in texter via hörseln, det är ju deras starka sinne.

Läsförståelsen sjunker och det är stor skillnad utvecklingsmässigt nu mot för tio år sedan. Tekniska hjälpmedel har en positiv utveckling och lärarna upplever att dessa hjälpmedel är bra stöd för elevens utveckling och att hörseln är de lässvagas starka sinne. Samtidigt belyser dem hur viktigt det är med rätt lästräning för bäst läsutveckling hos eleverna.

Retorik och icke-verbal kommunikation

Lärarna säger spontant att högläsning är ett bra retorisk verktyg för lässvaga elever. Där får lärarna använda sig av förvrängda röster och olika röstlägen och på så vis spela en slags teater

och arbetar med ett överdrivet kroppsspråk för att få med lässvaga elever. De har ofta svårt att se inre bilder i huvudet om vad texten handlar om vid högläsning, då är det ett hjälpmedel för läraren att kunna förstärka högläsningen med hjälp av exempelvis viskande och upprädda röstlägen. Detta är något som alla fyra informanter upplever som en viktig del av att vara retorisk i samspel med lässvaga elever. I en klass med färre antal lässvaga elever så upplever de lättare att få ett samspel som samtidigt fångar elevernas intresse utan att behöva anstränga sig att vara extra retorisk medan i en klass med fler eller elever som har grava läsförståelseproblem så måste de tänka extra mycket på retoriken.

...medan i den andra klassen är de lite segare, där behöver jag nästan stå på huvudet för att få någon respons där jag märker att jag får med mig eleverna...så jag upplever det som att det har att göra med gruppen i sig och responsen från dom, jag kan ha gått in med en inställning och föreställt mig något och sen dödar dom mig lite där, för tyvärr blir det ju så ibland och då på nått sätt faller allt och jag måste hitta nya vägar i min retorik i samspel med eleverna.

Lärarna upplever det som en viktig del i samspelet med lässvaga elever att det är väldigt viktigt att vara extra retorisk, att göra texten fängslande och ibland får de sätta allt på sin spets och att försöka utnyttja kommunikationens och retorikens möjligheter på bästa sätt för att ”nä fram” med sitt budskap till lässvaga elever.

Tolkning

I detta avsnitt kommer jag att redovisa en tolkning av mitt empiriska resultat. Jag kommer att tolka resultatet till min teoretiska referensram och på så vis närma mig lärarnas upplevelser av hur fenomenet samspel ter sig tillsammans med lässvaga elever.

Lärarna upplever att kommunikation och att bygga upp förtroendefulla relationer med lässvaga elever är fundamentala begrepp i samspelet mellan lärare och elever men att detta är svårt att göra. En bra kommunikation är ett viktigt redskap i samspelet och ses som ett stöd när läraren skall hjälpa eleverna i olika situationer. Detta bekräftar Säljö (2000) där han talar om Vygotskijs teori om hur vi approprierar kunskaper. Att med hjälp och stöd av en bra kommunikation med läraren kan eleverna ta till sig kunskapen i samspelet och använda den i framtiden. Jag tänker på hur lärarna upplever hur viktig kommunikation kan vara i exempelvis biblioteket där eleverna skall välja böcker och de känner sig utlämnade i denna situation men att lärarna då genom ett bra samspel och relation vet vad eleven klarar av för texter och litteratur och på så vis kan hjälpa de lässvaga eleverna att hitta litteratur som de klarar att ta sig igenom och på så vis kan eleverna möjligtvis i framtiden själva välja böcker utifrån vad de klarar av. Vygotskij i Säljö (2000) menar också att detta innebär att eleverna ständigt befinner sig i olika utvecklingsfaser och det är i samspel med andra individer som vi lär och det är här som eleverna kan nå sin proximala utvecklingszon. Utifrån Illeris (2007) lärandeteori och samspeledimension där *handling, kommunikation och samarbete* står i fokus kan appliceras på hur viktig dialogen är i samspelet. Lärarna upplever dialogen som jätteviktig och syftet är att alla kan lära av varandra då tidsbrist inte möjliggör individuella samtal i den utsträckning som lärarna hade velat. Via Illeris (2007) samspeledimension kan lärarna via samtal och dialoger förstå hur de tänker och hur de kommer fram till saker och ting. Här hjälper samspeledimensionen till att förbättra de sociala färdigheterna hos de lässvaga eleverna då klassrumsdialogen möjliggör ett kollektivt lärande som kan ge eleverna erfarenhet och att känna sig mindre utlämnade. De kan också bli mer medvetna om sitt problem och svårigheter

och kan våga säga att de inte förstår, inte ser den röda tråden eller har svårt att förstå ordens betydelse via Illeris (2007) samspeleddimension. När det kommer till förståelse kring läsproblematiken så upplever lärarna att olika strategier behövs för att öka förståelsen och att vägleda eleverna i sitt sätt att tänka. Detta är också en social konstruktion enligt Säljö (2000, 2011) eleverna behöver vägledning och detta får dem via läraren. Via samspelet som krävs vid vägledning till ökad förståelse kan samspeleddimensionen och sociokulturella teorier tolka hur eleverna skall uppnå en ökad förståelse i klassrummet tillsammans med lärare och andra elever.

Elevernas läsutveckling upplever lärarna som nedåtgående men ändå så tolkar lärarna att de lässvaga eleverna utvecklas och detta gör de med hjälp av tekniska hjälpmedel. Dessa hjälpmedel har ökat massivt de senaste tio åren och lärarna upplever att lässvaga elever är väldigt duktiga på att ta in texter via hörseln och att det blir deras starka sinne. Lärarna upplever att de vill arbeta mer med lästräning nu när de är fler elever med läsförståelseproblem. När lässvaga elever använder sig av tekniska hjälpmedel (som att få en text uppläst) för att förstå en text sker samspelet mellan eleven och hjälpmedlet och det i relation med omgivningen som i detta fall är en klassrumskontext så kan de lässvaga eleverna få nya infallsvinklar och skapa ny kunskap i samspel med tekniken och de fysiska klasskamraterna. Det sociala samspelet fortsätter och lärarnas upplevelser kring vikten av att vara retorisk och den icke-verbala kommunikationen är viktiga verktyg i samspelet mellan lärare och lässvaga elever. Att våga utnyttja och använda sin röst och kroppsspråk i sin kommunikation med eleverna är något som lärarna försöker arbeta aktivt med. Att via kroppsspråket kunna visualisera och förmedla kunskap och att på så vis förstärka ett textinnehåll icke-verbalt kan vara svårt och det gäller att hitta egna vägar på hur detta skall ske. Beroende på gruppstrukturen så upplever lärarna att det är enklare och svårare att genomföra detta. De arbetar mycket med högläsning då de har sett en positiv utveckling på de lässvaga eleverna. Det sociokulturella perspektivet belyser att det tillsammans med andra individer tillägnas kunskap och att individerna gemensamt bidrar till en större helhet. Det anses att inläringen befästs djupare med den sociokulturella teorin eftersom individen får närma sig problemet från sin egen utgångspunkt och då i samspel med andra tillägna sig nya infallsvinklar (Säljö, 2000). Att ny kunskap kan bildas genom högläsning och att lärarna använder sina röster och skådespelar och på så vis kan lässvaga elever lättare få en bild eller sekvens uppspelad inne i huvudet om vad texten handlar om och genom denna sociala interaktion bildas en ny förståelse och kunskap hos eleverna. Att utnyttja retoriken och den icke-verbala kommunikationen är ett exempel på Illeris (2007) samspeleddimension där *handling* kännetecknar högläsningen, *kommunikationen* mellan lärare och elev och *samarbetet* och samspelet som sker där emellan som alla tillsammans bidrar till kunskap.

Diskussion

Jag kommer i detta avsnitt att avsluta min studie och jag förenar studiens olika delar som bakgrund, tidigare forskning, syftet och utfallet av studien i en diskussion som mynnar ut i ett framtida forskningsområde.

Syftet med föreliggande studie var att utveckla ny kunskap om lärares upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse och hur dessa lärare upplever att fenomenet samspel uttrycker/ter sig i denna kontext.

Vad gäller de lässvagas förhållningssätt till de texter som läses menar Rosén och Gustafsson (2006) att eleverna skall förstå, använda, reflektera och visa engagemang för att uppnå egna mål och öka sin läsutveckling och det kan vi tydligt se i resultatet att informanterna upplever att de jobbar mot då de vägleder eleverna i sitt sätt att tänka men också via högläsning med efterföljande gruppreflektioner visar på ett kollektivt lärande eftersom alla uppmärksammar olika delar i texten och alla delger varandra. Det är också via högläsning som lärarna upplever att de får utrymme att använda retoriken och den icke-verbala kommunikationen i samspelet med lässvaga elever. Att läsa med förvrängda röstlägen och en överdriven kroppsspråk är något som lärarna upplever är verktyg som fungerar för att få med lässvaga elever i sin undervisning.

Block, Gambrell och Pressley (2002) menar att läsförståelse är att skapa en mening från en redan skriven text och detta gör läsaren genom att interagera med den givna texten. Det är viktigt att förstå det du läser, genom detta så är läsförståelse en stor utmaning i undervisningen. Lärarna belyser hur viktigt det är med rätt slags lästräning och för att eleverna skall kunna interagera med den givna texten så menar Block et al., (2002) att om lärare skall kunna bygga upp alla elevers läsförståelse måste en ständigt återkommande undervisning ske innan eleverna är så pass kunniga att de själva kan använda strategier när de skall läsa själva. För att främja läsförståelsen kan eleverna tillsammans i grupp eller tillsammans med läraren få prata om textens innehåll och stöds av samspelet mellan lärare och elev så visar forskning på enligt Reichenberg (2005) att om lärare och elever samtalar kring de lästa texterna och att läraren uppmuntrar eleven att ställa frågor, reflektera och ifrågasätta texten så visar forskningsresultat på att elevens läsförmåga ökar och eleven kunde skapa en mening i vad de läser. Mina informanter upplever att just dialogen och samtalet är ett viktigt verktyg i undervisningen för det är via dialogen som lärarna förstår hur eleverna tänker och hur de kommer fram till saker och ting, det blir ett slags kvitto på hur de tolkar och reflekterar texterna. Detta är något som lärarna idag redan jobbar med i undervisningen. Att lärarna kan tänka på *hur* de ställer sina frågor kring texterna, att kunna vägleda dem att tolka och reflektera och på så vis ge dem en ökad förståelse. Att fokus inte ligger på att få eleven att säga det rätta svaret utan *hur* svarar eleven? Via samspeletsdimensionen (Illeris, 2007) och det sociokulturella perspektivet Säljö (2000, 2011) så är det via samspel med andra som vi utvecklar kunskap och kan elever som aktivt samspekar med läraren lära sig att ställa olika frågor till den text som eleven arbetar med så kan eleven få kontroll på sin förståelse som är en förutsättning för att kunna utveckla sin läsförståelse. Att kunna jobba med tolkarfrågor ur ett elevperspektiv skulle också kunna berika förståelsen då eleverna för ett samtal kring texten som inte uppstår vid individuella svar och tolkningar är något som också kan stödjas av Illeris (2007) och Säljö (2000, 2011) då teorierna inte beskriver att lärandet och samspelet måste ske mellan lärare-elev utan kan också ske via elev-elev relation. På detta vis kan eleverna också lättare använda innehållet när de fått samtala om texten, läsa i grupp tillsammans med lärare eller fått möjlighet att ”tänka-högt” menar Block et al., (2002). Reichenberg (2005) menar också att samspelet som sker mellan läraren och eleven är viktigt då läraren skall kunna känna av eleven och utifrån den kommunikation de har kunna ställa de rätta frågorna och hon menar att kunna tänka tillsammans är en viktig aspekt i samspelet mellan lärare och eleven. Kommunikationen upplever mina informanter är en viktig aspekt i samspelet och som Reichenberg (2005) menar att via kommunikation och samspel känna av eleven får mig att tänka på lärarnas upplevelser av situationen i skolans bibliotek. Att via en bra relation,

kommunikation och samspel så vet lärarna vilka böcker som eleven klara av och inte klarar av att läsa, att detta samspel blir ett stöd för eleven i sin läsutveckling.

Slutsatserna är att lärarnas upplevelser kring samspelet mellan lärare och lässvaga elever bygger på en bra relation och kommunikation men också samspelet mellan eleverna som uppkommer i de fall när de jobbar med högläsning och efterföljande reflektionsgrupper. För att öka elevernas läsförståelse läser lärarna mycket gemensamt med eleverna och det ges möjlighet för eleven att få brottas med texten i samband med detta. Elevernas utveckling går framåt upplever lärarna men att det är så många fler elever i klasserna som har en läsproblematik och att det är viktigt att eleverna får rätt lästräning för optimal utveckling. Lärarna upplever också att retorik och ickeverbal kommunikation är något som är positivt och som de jobbar med. Att få använda sin röst och kroppsspråk för att göra det intressant och på så vis få med de lässvaga eleverna i undervisningen.

Framtida forskningsområde

Samspelet mellan lärare och elever med läsförståelseproblem är ett viktigt samhällsproblem då det är så många elever vars läsförståelse är väldigt låg. I min studie visar resultatet på att samspelet är en viktig del i relationen med de lässvaga eleverna. Det saknas forskning om fenomenet i ett pedagogiskt sammanhang då det var svårt för mig att hitta tidigare forskning som berörde problemet samspel och vilken betydelse samspelet har mellan lärare och elever. Framtida studier skulle kunna undersöka om det finns andra faktorer i samspelet mellan lärare och lässvaga elever i andra kulturer och kontinenter som exempelvis Asien där både Japan (OECD-land) och Kina (icke- OECD-land) ligger i topp i PISA-undersökningen 2012 (Skolverket, 2013).

Referenser

- Allwood, C.M. & Erikson, M.G. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Block, C., Gambrell, L. & Pressley, M. (2002). *Improving comprehension instruction: rethinking research, theory and classroom practice*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Bjereld, U., Demker, M. & Hinnfors, J. (2009). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. (3., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. ed.) London: Routledge.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Illeris, K. (2007). *Lärande*. (2., [rev. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Reichenberg, M. (2005). *Gymnasieelever samtalar kring facktexter. En studie av textsamtal med goda och svaga läsare*. Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS.
- Rosén, M., & Gustafsson, J-E. (2006). Läskompetens i skolår 3-4. s 29-55. I Bjar & Liberg (Red.) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2012). PIRLS 2011. *Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Rapport 381, 2012. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2013). PISA 2012. *15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. Rapport 398, 2013. Stockholm: Fritzes.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts.
- Säljö, R. (2011). Kontext och mänskliga samspel – Ett sociokulturellt perspektiv på lärande. I *Utbildning & Demokrati*. Vol. 20. Nr. 3.(sidor 67-82).
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. (2., uppdaterade och utök. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Ödman, P. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Vetenskapsrådet. (2012). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtat från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Sökdatum: 2014-11-25.

Bilaga 1 Följebrev

Hej!

Du har valt att medverka i en studie om dina upplevelser kring fenomenet läsförståelse. Studien fokuserar på vad som sker i samspelet mellan lärare och elever med bristande läsförståelse. Det är din egen reflektion och dina upplevelser som är viktiga för denna gruppintervju. Jag kommer att presentera olika teman kring begreppet samspel mellan lärare och elev i anslutning till gruppintervjun. Det är viktigt att Ni tänker på att det finns inga rätt eller fel i svaren. Intervjun kommer att spelas in och raderas när jag har bearbetat materialet. Tiden beräknas till ca 45 min. Jag önskar att få videoinspela gruppintervjun då det är lättare för mig som moderator att kunna göra stödanteckningar samt att ha full fokus på Era upplevelser och erfarenheter samt för att kunna observera situationen.

Intervjumaterialet kommer att behandlas konfidentiellt och ditt namn kommer inte att presenteras i något sammanhang. Ert deltagande är helt frivilligt och Ni kan när som helst avbryta deltagandet om så önskas.

Tack för ditt medverkande på denna intervju!

Vänliga hälsningar

Anette Antonsson

a0708800666@gmail.com

Bilaga 2 Intervjuguide

Jag heter Anette och jag är utbildad beteendevetare med en examen i arbetslivspsykologi. Jag har i höst fått möjlighet av Blekinge Tekniska Högskola att göra en studie inom självvalt område och på så vis få ytterligare en examen men då i arbetslivspedagogik.

Jag har både under och efter min utbildning arbetat som lärarvikarie i kommunens grundskolor. Jag arbetade i åk 3-5 och fick upp ögonen för det läsförståelseproblem som finns hos flertalet elever. Redan här föddes min nyfikenhet hur ni som utbildade lärare upplever och erfar fenomenet i fokus på samspelet mellan lärare och elev.

Syftet med min studien är att utveckla ny kunskap om lärares upplevelser av samspelet mellan lärare och elever med svag läsförståelse.

Fokus är på samspelet mellan lärare och elev med svag läsförståelse. Vad händer i samspelet? Hur ter det sig? Nedan finner Ni de teman som skall diskuteras. Jag tänker mig att vi börjar med lite korta bakgrundsfrågor.

- Vilken utbildning har du?
- Hur många år har du jobbat som lärare?

Teman

• Kommunikation

Vilka är dina upplevelser kring att bra relationer och att kommunikationen mellan lärare och elever är av betydelse då kunskap växer när personliga förtroendefulla relationer uppstår mellan lärare och eleven?

• Dialog/samtal

Upplever du att dialogen är viktig för att förstå hur eleven skall uppnå en bättre läsförståelse via dialogen?

• Förståelse

Hur upplever och erfar du att elevernas förståelse kan öka genom att ni tillsammans arbetar med texten?

• Utveckling

Upplever du någon förändring i utvecklingen hos eleverna med svag läsförståelse?

• Retorik och icke-verbalt kommunikation

Upplever eller har du erfarenhet av att kommunikationen med lässvaga elever blir bättre om du både är retorisk och icke-verbalt medveten? Att kunna presentera informationen på ett underhållande, lättillgängligt och intressant sätt och att utnyttja kommunikationens möjligheter på bästa sätt för att nå fram med ditt budskap?

